

Interpretativno čitanje i kazivanje priče kao poticaj govornog razvoja djece predškolske dobi

Samardžija, Mateja

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:373254>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**MATEJA SAMARDŽIJA
INTERPRETATIVNO ČITANJE I KAZIVANJE PRIČE KAO POTICAJ
GOVORNOGA RAZVOJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Petrinja, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mateja Samardžija

INTERPRETATIVNO ČITANJE I KAZIVANJE PRIČE KAO POTICAJ
GOVORNOGA RAZVOJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI
ZAVRŠNI RAD

MENTOR: prof. dr. sc. Vladimira Velički

SURADNICA PRI IZRADI ZAVRŠNOGA RADA: Božica Vuić, prof.

Petrinja, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Razvoj govora	2
2.1. Povezanost govora i motorike	2
2.2. Razvoj djetetova govora u predškolskoj dobi	4
2.3. Načini poticanja pravilnog govornog razvoja djece predškolske dobi	6
3. Razlika između priče, bajke i slikovnice	7
3.1. Priča	7
3.2. Bajka	9
3.3. Slikovnica	10
4. Čitanje	11
4.1. Interpretativno čitanje i vrednote govorenoga jezika	11
4.2. Dijaloško i monološko čitanje slikovnice	18
4.3. Dijaloško čitanje priča	20
4.4. Prostor za čitanje	20
5. Kazivanje priče	22
5.1. Pripovijedanje, pričanje i prepričavanje	22
5.2. Pripovjedač i kompetencije pripovjedača	23
5.3. Način pripreme za pričanje priče	25
6. Utjecaj interpretativnog čitanja i kazivanja priče na govorni razvoj djece predškolske dobi ..	27
7. Zaključak	30
8. Literatura	31

SAŽETAK

Interpretativno čitanje i kazivanje priče svakodnevna je aktivnost u vrtićima koja pridonosi govornom razvoju djece predškolske dobi. Važno je poznavati osnovno značenje pojma interpretativno, a to je čitanje ili pričanje koje se temelji na vrednotama govorenoga jezika. One su podijeljene na auditivne i vizualne te ih je u radu s djecom potrebno neprestano koristiti. No, istraživanja su pokazala kako ih odgojitelji ne koriste u odgovarajućoj mjeri. Svaka je od njih na svojevrstan način značajna za razvoj govora. Na početku je potrebno sagledati psihološku stranu koja se odnosi na povezanost motorike i govora, a riječ je zapravo o zrcalnim neuronima koji ovise jedni o drugima. Odgojitelj mora poznavati osnovne karakteristike razvoja predškolskog djeteta kako bi mogao uočiti moguća odstupanja. On je odgovorna osoba koja svojim pravilnim govornim uzorom pažljivo sluša svako dijete u skupini, stvara prostor koji potiče za slušanjem priča. Upoznaje djecu s raznovrsnim pričama, bajkama i slikovnicama. Svaka od njih ima svoje karakteristike po kojima se međusobno razlikuju. Slikovnica je karakteristična po ilustracijama, bajka po elementima čarolije, a priča može biti basna u kojoj su likovi životinje. Ključni pojmovi vezani uz čitanje slikovnice su monološko i dijaloško čitanje. Suvremena paradigma djeteta gleda kao ravnopravno biće stoga je dijaloško čitanje slikovnice uzajaman proces. Ono se kao i kazivanje priče odvija u prostoru koji je opremljen raznim pomagalima koji obogaćuju pričanje priča. Odgojitelj treba promisliti kako predstaviti priču djeci, tj. prenijeti svoj doživljaj priče. Ponekad se pričanje, pripovijedanje i prepričavanje gledaju kao sinonimi, no potrebno ih je razlikovati. Kompetentan pripovjedač mora posjedovati određene kompetencije kao što su: držanje kontakta očima, ostvarivanje toplog odnosa s djecom, poticanje djece na govorno izražavanje, korištenje vrednota itd. Kako bi priča bila kvalitetno ispričana, temelj njezine kvalitete jest priprema za pričanje. Na kraju je najvažnije svakodnevno raditi na poticanju govornoga razvoja djece.

Ključne riječi: interpretativno čitanje i kazivanje priče, govorni razvoj, pripovjedač, kompetencije, vrednote govorenoga jezika

SUMMARY

Interpretive reading and storytelling are daily activities in kindergartens that contribute to the speech development of preschool children. It is important to understand the basic meaning of the term "interpretively" which refers to reading or speaking based on the nuances of spoken language. These activities can be categorized into auditory and visual forms, and they should be consistently integrated into interactions with children. However, research has shown that educators do not always utilize these techniques to their full potential, even though each of them plays an important role in speech development. To begin with, it is essential to consider the psychological aspect of the connection between motor skills and speech, particularly the role of mirror neurons, which are interdependent. Educators should be familiar with the fundamental characteristics of preschool child development to detect any possible deviations. They play a responsible role by attentively listening to every child in the group, serving as a model for regular speech and creating an environment that encourages active listening during storytelling sessions. Educators introduce children to a variety of stories, including fairy tales, picture books, and fables with animal characters, each with its distinct features. Picture books are known for their illustrations, fairy tales often include elements of magic, and stories can be in the form of fables with animal protagonists. Key concepts related to reading picture books include monologue and dialogic reading. In the modern paradigm, children are viewed as equal participants, making dialogical reading of picture books a collaborative process. These activities take place in an environment equipped with various resources that enhance the storytelling experience. Educators must carefully consider how to present stories to children and convey their own engagement with the narrative. While telling, storytelling, and retelling are sometimes used interchangeably, they have distinct meanings. Competent narrators should possess certain skills, including maintaining eye contact, fostering warm relationships with children, encouraging children to express themselves verbally, and instilling values. Ultimately, the foundation for a well-told story lies in thorough preparation. It is crucial to work consistently each day to promote the speech development of children.

Keywords: interpretive reading and storytelling, speech development, narrator, competences, values of the spoken language

1. Uvod

U ovom radu govori se o interpretativnom čitanju i kazivanju priče kao poticaju govornoga razvoja djece predškolske dobi. Interpretativno čitanje i kazivanje priče utječe na razvoj djetetova govora i to najviše u predškolskoj dobi. Govor je temelj za uspostavu komunikacije među ljudima i zato je važno da on bude pravilan. U drugom je poglavlju kratko objašnjeno kako se djetetov govor razvija u predškolskoj dobi, krenuvši od treće pa sve do sedme godine djetetova života te kako je usko vezan uz razvoj motorike. Također se navode načini kako se potiče pravilan razvoj govora, a najučinkovitije je interpretativno čitanje i kazivanje priče. U trećem se poglavlju govori o razlikama između priče, bajke i slikovnice te koji je njihov utjecaj na razvoj govora. Nadalje, definira se što je to zapravo čitanje i kakvo je to interpretativno čitanje te zašto je korištenje vrednota govorenoga jezika važno u čitanju i kazivanju priče. Isto se tako navode istraživanja koja pokazuju korištenje vrednota i kakav utjecaj one imaju na govorni razvoj. Četvrto poglavlje sadrži dio koji se odnosi na razlike između monološkog i dijaloškog čitanja slikovnice, kakvo je to dijaloško čitanje priča te kako prostor pridonosi korištenju vrednota govorenoga jezika tijekom pričanja i čitanja priče. U petom se poglavlju prvo objašnjava razlika između pripovijedanja, pričanja i prepričavanja, a onda se definira tko je to pripovjedač i opisuju se kompetencije pripovjedača te koji je proces pripreme za pričanje. Navedeni su i opisani svi koraci kvalitetne pripreme za pričanje priče. U šestom se poglavlju općenito govori o utjecaju interpretativnog čitanja i kazivanja priče na govorni razvoj djece predškolske dobi. Sedmo poglavlje označava zaključak cijeloga rada.

2. Razvoj govora

2.1. Povezanost govora i motorike

Motorički razvoj važan je pokazatelj pravilnog razvoja djeteta. Svaki djetetov pomak s niže na višu stepenicu važan je pokazatelj njegovog daljnjeg razvoja. Općenito se motorika dijeli na grubu i finu motoriku. Gruba motorika obilježava sposobnost izvođenja pokreta ruku, nogu ili cijelog tijela s određenom kontrolom. S druge strane fina motorika definira se kao sposobnost izvođenja preciznih pokreta ruku uz zadržavanje dobre koordinacije između prstiju i oka. Kod tjelesnog razvoja čovjeka postoje dva načela odnosno smjera u kojima se motorika razvija. Prvo načelo je načelo cefalo- kaudalnog razvoja što znači da dijete prije ovladava kontrolom mišića koji se nalaze bliže glavi, a tek onda kontrolira pokrete ruku. Drugo načelo je načelo proksimalno- distalnog razvoja pri čemu kontrola mišića kreće od trupa prema vanjskim dijelovima tijela. (Glavina, 2023) Dijete prvo ima kontrolu nad pokretima cijele ruke da bi onda kasnije moglo savladati finu motoriku šake. Svako će dijete urednoga razvoja prvo podići glavu pa onda i puzati te na kraju prohodati. Kasnije će se na to još nadovezati precizniji pokreti ruku koju su bitni za obavljanje životnih potreba svakog pojedinog čovjeka. Svaki taj djetetov pokret izuzetno je važan čimbenik u razvoju njegovog govora. Govor i motorika su dva pojma koja se međusobno upotpunjuju. Govor, kao usmeni ostvaraj pisanog jezika, služi za uspostavljanje komunikacije, izricanje misli, osjećaja, stavova, potreba i ostalih unutarnjih zbivanja. Govor je jedna od četiriju jezičnih djelatnosti za koju smo predodređeni, odnosno za koju imamo genom. No, ako dijete od rođenja nije izloženo govoru, ono ga onda neće moći ni usvojiti.

Autorica Ilona Posokhova u svojoj knjizi (2008) piše o fazama govornog razvoja djeteta te na koje se sve načine može utjecati na pravilan razvoj govora. Tako polazi od djetetova rođenja pa sve do polaska u školu, a poseban naglasak daje pravilnom razvoju motorike koji onda rezultira ispravnim govorom. Ona govori kako djetetov razvoj započinje od trenutka kada je ono nastalo u utrobi svoje majke. Nakon rođenja, odrasta u obiteljskom okružju izloženo govorom bližnjih. Kasnije polazi u vrtić gdje pronalazi sebi važnu osobu, a to je odgojitelj. Odgojitelj je stručna osoba koja s djecom provodi većinu vremena i time ima velik utjecaj na njihov razvoj govora kako bi on bio uredan. Pojam „uredan razvoj“ je pojam koji se često može pronaći u literaturi. On obuhvaća određene značajke koje je potrebno zadovoljiti kako bi se dijete smatralo urednog razvoja. Povijesno gledano, u počecima su roditelji bili ti koji su pratili razvoj svoje djece i sve to bilježili. Tako je iz generacije u generaciju nastao jedan prosjek koji se gledao kao

„uobičajen“ odnosno „uredan“. Kasnije su se tim istraživanjima stručno bavili mnogi znanstvenici iz područja razvojne psihologije koji su došli do zaključka da za svaku psihičku funkciju (uključujući i govor) postoji određeno osjetljivo razdoblje kada se ta funkcija najviše razvija. Za razvoj govora izuzetno su ključne prve tri godine života jer se u tom razdoblju najviše razvija govor te je rano djetinjstvo razdoblje vrlo intenzivnog usvajanja jezika. (Vrsaljko i Paleka, 2018) Kako su psiholozi sve više težili saznati što se to zapravo događa tijekom razvoja govora, došli su do određenih spoznaja.

Proučavajući povezanost motorike i govora iz psihološke perspektive, došlo se do zaključka kako su neuroni u čeonom prednjem dijelu mozga zaduženi za govor i pokret. Oni se još nazivaju i zrcalni neuroni zato što stoje jedan nasuprot drugog i reflektiraju jedan drugoga. Dakle, znanstvenici su otkrili da veliko značenje za razvoj govora kod djece ima upravo motorika ruke, posebno prstiju. To se može vidjeti na primjeru kada se djeca često u određenom trenutku ne mogu prisjetiti određene riječi kojom bi se izrazili, onda si pomognu rukama i gestama. Dijete će u ranoj dobi komunicirati s odraslima svojim tijelom. Pokazivat će kažiprstom što želi, kasnije će to prenijeti u govor, pa onda i u složenije iskaze. Kada razvoj pokreta prstiju odgovara dobi, razvoj govora je također uredan, a kada razvoj fine motorike zaostaje, zaostaje i govor. Stoga je važno poticati pravilan i uredan razvoj fine motorike kako bi onda i govor bio isto takav.

Postoje mnogi načini poticanja pravilnog razvoja fine motorike i to od jasljučke dobi. Fina motorika može se poticati već kada dijete sjedi odrasloj osobi u krilu i trudi se pljeskati na *tašunke*. Tako mlađoj djeci treba ponuditi razne kockice većih formata, veće umetaljke, treba im dati mogućnost izražavanja raznim slikarskim i crtačkim tehnikama kao što su bojanje temperama i sl. Naravno da treba promišljati o tome što je sigurno za djecu te dobi jer je sigurnost djece najvažnija. Odgojitelj koji poznaje razvojne karakteristike i mogućnosti djece određene dobi, odabrat će one materijale i osmisliti aktivnosti koje najbolje odgovaraju toj djeci. Što su djeca mlađa, to je masaža prstiju preporučljivija jer to utječe na razvoj fine motorike i kao što je već istaknuto, govora. Masaže se mogu primjenjivati kod djece starosti od nekoliko tjedana života pa sve do polaska u školu. Što su djeca starija i što više imaju kontrolu nad svojim tijelom, potrebno im je nuditi takve aktivnosti koje će od njih zahtijevati onu stepenicu više. Tu stepenicu više omogućit će im odgojitelj koji ima ulogu ostvariti takve uvjete kojima će zajedno s djetetom doći do željenog cilja. Zato je jako važno poznavati razvojne karakteristike govornoga razvoja svake dobi kako bi se pravilno i pravovremeno reagiralo i kako bi se spriječio mogući nastanak govornih teškoća.

2.2. Razvoj djetetova govora u predškolskoj dobi

Tijekom prvih šest godina djetetova života najvažniju ulogu ima djetetova okolina, odnosno svaka odrasla osoba koja je prisutna u njegovu okružju. To su najviše odgojitelji i roditelji koji pripomažu u razvoju govora.

Kako je već prije definirano, govor je jezična djelatnost za koju je čovjek predodređen, odnosno za koju ima genom. Iako je svaki čovjek predodređen da bi govorio, ako nikada ne dođe u kontakt s ljudskim govorom, neće znati govoriti. Upravo zato je naglašena uloga okoline koja djetetu treba predstaviti pravilan govorni uzor. Najintenzivniji se razvoj govora zbiva u prve tri godine djetetova života. Kada dijete prođe sve faze u pripremnom predverbalnom razdoblju i razdoblju od prve do druge godine, onda prelazi u još viši stupanj govornog razvoja, a to je predškolsko doba. Ono u užem smislu podrazumijeva razdoblje od djetetove treće do šeste ili sedme godine života. U tom se periodu dodatno usavršava govor, komunikacija i motorika tijela.

U dobi od tri godine dijete širi svoj vokabular te može imenovati nekoliko desetaka predmeta iz svoje okoline. Isto tako može imenovati radnje na slikama koje vidi i imenovati jednu boju. Djeca urednog razvoja ispravno se služe osobnim zamjenicama i množinom. Još su uvijek prisutni dugi monolozi, ali oni postupno nestaju krajem treće godine. Jako su zainteresirani za kraće priče i zahtijevaju njihovo ponavljanje. To je doba kada se javlja jezična kreativnost odnosno pojavljuju se neologizmi. Općenito gledano, neologizmi se definiraju kao nove riječi, jezične novotvorenice. (Barić i Hudeček, 1999) Ako se neologizmi gledaju iz aspekta govornog razvoja trogodišnjeg djeteta, onda se može reći da oni nastaju kada dijete jedno pravilo primjeni u sličnim situacijama. Npr. trogodišnje dijete koje još nije naučilo imenovati kukce će kada ugleda bumbara reći da se zove „zumbar“ upravo jer primjenjuje stečeno iskustvo, zujanje bumbara, tom kukcu. Ono što je još karakteristično za trogodišnjake je to da koriste dvočlane i tročlane iskaze u svom govoru kako bi ostvarili komunikaciju sa svojom okolinom. Dijete ove dobi bi trebalo izgovarati sve samoglasnike (a, e, i, o, u) i od deset do petnaest suglasnika jednostavnije tvorbe (p, b, m, t, d, n, k, g, j, v, l, f, h i nj). (Jezično govorni razvoj u prve tri godine života, n.d., Poliklinika Stojčević Polovina, pristupljeno: 4. 6. 2023.) Važno je dijete nikada ne ispravljati ili kritizirati u njegovom govoru, nego samo ponoviti nakon njega ispravo.

Četvrta godina djetetova života se još naziva i zlatno doba djetetovih pitanja. Kao što sami naziv kaže u ovom razdoblju govornoga razvoja dijete postavlja znatno više pitanja. Riječ je o spoznajnim pitanjima koje dijete postavlja odraslima u svojoj okolini kako bi prikupilo što više informacija. Kod postavljanja pitanja koristi zamjenice tko, što, zašto i gdje. Važno je da se djetetu strpljivo i točno odgovori jer se na taj način ostvaruje komunikacija s djetetom, ali mu se time širi i znanje. Isto tako ako npr. odgojitelj ne zna odgovor na postavljeno pitanje, onda treba priznati djetetu da ga ne zna i ponuditi mu opciju da zajedno pronađu odgovor ili čak djetetu postaviti odgovarajuće potpitanje. Time će potaknuti dijete na razmišljanje i da se govorno izražava. Dijete s četiri godine može ponoviti do tri broja i verbalno obavješćuje okolinu o nečemu što se dogodilo. Često kada odrasla osoba kaže neku netočnost, dijete zna protestirati. Postupno dolazi do izgovora glasova s, z, c, i blago umekšavanje glasova š, ž, č, dž, ć, đ, i lj. (Razvoj govora kroz faze i poticanje razvoja, n.d., DV Milana Sachsa, pristupljeno: 4. 6. 2023.)

U petoj godini djetetova života dolazi do slaganja složenijih rečenica koje sadržavaju sve više glagola. Ovu fazu govornog razvoja karakterizira razvoj govora u svima područjima jezika, uključujući glasove, semantiku, gramatiku i društvene jezične vještine. (Apel i Masterson, 2003) Izgovor glasova je precizniji, približava se razini odraslog i gramatički je točan. Pojedina djeca još ne mogu u potpunosti izgovoriti glas r ili su još uvijek prisutni omekšani palatali (š, ž, č, dž). S pet i pol godina svako bi dijete urednog razvoja trebalo artikulirati sve glasove hrvatskog standardnog jezika. Djetetov se rječnik još više bogati i u tome doprinosi čitanje i pripovijedanje priča. Djeca u ovoj dobi ne vole ponavljanje jedne te iste priče, već vole nepredvidljivost pa im je potrebno čitati nove priče s uzročno- posljedičnim odnosima. Nakon pročitane priče vole međusobno raspravljati, a odgojiteljeva je uloga da postavlja razna pitanja koja od njih traže šire i složenije odgovore. Petogodišnjak je sve zreliji u ovladavanju komparacije pridjeva. To se može potkrijepiti sljedećim primjerom: „Nick je promatrao tatu kako navija dječji motocikl. Zajedno su promatrali kako motocikl juri po podu te su zaključili kada bi ga jače navio, jurio bi brže. Nick se okrenuo tati i zamolio ga da još jače navije kako bi motocikl bio „brzinskiji“.“ (Apel i Masterson, 2003: 88) Iz navedenog je primjera moguće uočiti kako je dječak Nick ovladao tvorbom riječi.

U šestoj i sedmoj godini dijete je zrelije u osluškivanju jezika kao sustava, postaje svjesno što jezik u sebi sadrži. S lakoćom koristi složene rečenične strukture i razumije apstraktno značenje riječi. Voli priče s kojima se još nije susreo i koje su tematike bliske njegovom životu. Tako u prepričavanje dijete uključuje događaje, teme i likove te svoj govor potpuno prilagođava

socijalnim situacijama. Djeca u dobi pred školu vole voditi duge razgovore sa vršnjacima kao i s odraslima jer se tako osjećaju važnima u svojoj grupi. Mogu kontrolirati glasnoću i volumen svoga glasa kada ih se upozori da tiše govore i tako se onda provodi higijena glasa. U ovom se periodu javlja interes za pisanjem slova pogotovo svoga imena što je jako dobar pokazatelj pravilnog i uobičajeno gledanog razvoja. Dijete postupno usvaja glasovnu sintezu, analizu, raščlambu kao i abecedno načelo. Sve su to pokazatelji da je dijete spremno za školu i sve ono što ga ondje čeka. U tome mu svemu pomaže odgojitelj.

Odgojitelj je odgovorna osoba koja mora poznavati sva obilježja govornog razvoja djeteta, ali i razvoj djeteta u ostalim područjima. Odgojiteljeva uloga je da na raznovrsne načine pomaže djeci usvojiti jezik, ali i steći i razviti vještinu slušanja i govorenja. Odgojitelj kreira brojne situacije i aktivnosti kao što su dramatizacija, čitanje slikovnica i igre lutkama, kako bi potaknuo spontani govor djece. Upravo će dobro odabranim aktivnostima prirodno izazvati zanimanje djeteta i omogućiti da govor koristi na različite načine. (Petrović- Sočo, 1997: 12) Osim navedenih aktivnosti postoje i drugi načini poticanja pravilnog govornog razvoja djece predškolske dobi.

2.3. Načini poticanja pravilnog govornog razvoja djece predškolske dobi

Već svima poznata sintagma „Djeca upijaju kao spužve“ - nije samo obična sintagma koja nema značenje, već nosi važnu poruku. Postoje mnogi načini na koje je moguće poticati pravilan govorni razvoj djece predškolske dobi. Djeca promatraju i vide sve u svojoj okolini pa čak i onda kada odrasli misle da ih nitko ne sluša i ne gleda. Zato je važno pripaziti na govor kada se odrasli nalaze blizu djece. Odgojitelji kao i roditelji trebaju djetetu biti pravilan govorni uzor tako da se govori u skladu s hrvatskim standardnim jezikom, poštuju gramatička pravila i norme. Odgojitelj treba biti osoba koja ne govori prebrzo, već polagano i izražajno. Treba voditi brigu i njegovati dječji glas tako da djeca ne pjevaju pjesme previsokih tonova ili da stalno preglasno govore. On treba pronaći odgovarajući način na koji će u nekim situacijama umiriti djecu kako onda ne bi „trošila“ svoj glas. Ozračje u skupini mora biti ugodno i umirujuće. Prostor treba biti kvalitetno i bogato osmišljen tako da sadrži mnogo raznovrsnih poticaja koja će voditi djecu k pravilnom govornom razvoju. Odgojitelj mora jako dobro poznavati metodički instrumentarij kako bi onda kod djece mogao pobuditi interes za govorom, komunikacijom, pisanjem kao i čitanjem. Što su djeca mlađa, potrebno ih je poticati da imenuju sve čime su okružena, radnje koje obavlja odrasla osoba s djetetom, predmete koje susreću na putu i sl. U

počecima verbalnog izražavanja, djecu je potrebno što više poticati da koriste riječi, a manje pokret za izražavanje svojih potreba. Dječji mjesni govor se nikada ne smije ispravljati niti posramljivati. Pri pogrešnom izgovoru pojedine riječi, odgojitelj treba istu riječ ispravno i jasno ponoviti. Potrebno je prihvatiti rječnik koji dijete donosi iz obitelji, njegovati ga i nikako ne tražiti ispravak i zamjenu za drugi naziv određene riječi. Svaki će odgovorni odgojitelj znati sa zanimanjem slušati dijete, sve što mu ono govori te ga neće ubrzavati i završavati rečenicu umjesto njega. Svakodnevno treba raditi na nadograđivanju i proširivanju djetetova rječnika. Uvijek kada dijete ima pitanje, strpljivo slušati pitanje i onda pravilno odgovoriti na njega. Već se od malena djecu upoznaje s raznim brojalicama, nabraljalicama i ostalim tradicionalnim pjesmicama koje isto tako utječu na govorni razvoj svakog djeteta. Što se više djecu upoznaje s različitim vrstama tekstova, to će njihov govorni razvoj teći u boljem smjeru. Naravno, čitanje i kazivanje priča jedno je od najvažnijih načina na koje se potiče govorni razvoj djeteta. Ono treba biti svakodnevna aktivnost i treba biti puna vedrine i lijepog ugođaja. Čitanje slikovnica treba biti dijaloško, a to onda znači da odgojitelj uključuje i djecu u čitanje. Pripovijedanje priča treba voditi u onom smjeru koji će kod djeteta stvoriti jedno nezaboravno iskustvo i stvoriti ljubav prema knjigama. Priča je svijet u koji dijete ulazi puno raznih očekivanja, svijet u kojem pronalazi sebe, vizualizira ga na sebi jedinstven i poseban način i na kraju iz njega izlazi sa oduševljenjem. Priča je jedan od najvažnijih čimbenika govornog razvoja djeteta predškolske dobi, stoga će o priči i njezinim obilježjima biti više riječi u sljedećem poglavlju rada.

3. Razlika između priče, bajke i slikovnice

Priča, bajka i slikovnica najčešće su vrste tekstova koje se primjenjuju tijekom interpretativnog čitanja i kazivanja u ranom i predškolskom odgoju. To su tri pojma koja se često svrstavaju kao sinonimi, no između njih postoje određene razlike. U sljedećim će se poglavljima definirati svaka od njih, koje su njihove karakteristike i po čemu se one razlikuju.

3.1. Priča

Od davnina su se usmenom književnošću prenosile priče koje su se na kraju pretočile u pisanu književnost. Ljudi su već u pećinama slikali razne prizore jer su imali potrebu ispričati priču i tako su ostavili svoj trag koji je današnjim znanstvenicima pripomogao u razumijevanju tadašnjeg načina života. U svakodnevnoj komunikaciji ljudi imaju intrinzičnu motivaciju pričati

priču o svom životu, što im se toga dana dogodilo i tako ju dijele s drugima. Pričanjem izmjenjujemo iskustva, znanja, interese, nadopunjujemo jedni druge. Priče nam pomažu da u onim najtežim trenucima u životu vidimo svjetlost na kraju tunela. Tako je i djeci priča potrebna kao alat koji im omogućuje da u imaginarni svijet ulaze puni znatiželje, a iz njega izlaze s nečim novim.

Ne postoji jedna opća definicija priče. Solar (2005) priču definira kao samostalnu književnu vrstu usmenog i pismenog oblika, ali i kao element strukture pripovjednog djela pa nam je u tom smislu priča poznatija pod nazivom fabula.

Autorica Vladimira Velički (2013) piše da su „Priče izvori u kojima djeca pronalaze materijal pomoću kojih grade i obogaćuju unutarnji svijet predodžbi. Na temelju simboličkih radnji, od kojih se priče sastoje, djeca spoznaju svijet.“ (Velički, 2013: 38)

Prema Dubravki Težak (1991) priča se upotrebljava pod terminom najšireg značenja koji može zamijeniti sve ostale nazive za kratke prozne vrste. Spomenuta autorica također (1989) navodi razlike između dječje priče i priče za odrasle. Ona argumentira kako je dječja priča kraća prozna vrsta gdje se koristi djeci razumljiv stil pisanja, motivi koji su bliski djeci. Likovi u dječjoj priči najčešće su djeca, likovi su jednostavni i prikazuje se jedan događaj. Likovi priče također mogu biti životinje, biljke, predmeti i mitska bića koji imaju ljudske osobine; govor, položaj tijela, ponašanje, razmišljanje, donošenje odluka itd. Sve navedeno može se potkrijepiti primjerom priče „Bolestan zeko“ (2014) u kojoj su likovi životinje, a osnovna poruka je prijateljstvo. Priča je kratka i jednostavna što znači da ju djeca lako mogu pratiti i vidjeti vrijednost pravog prijateljstva, tj. mogu iščitati poruku koju priča donosi. U svakoj priči važnu ulogu ima formula odnosno izraz koji se često ponavlja. Slušajući priču, djeca će sama primijetiti izraz koji se ponavlja te će im to uvelike olakšati koncentraciju i pamćenje priče.

Kod odabira priče važno se prilagoditi dječjoj dobi, njihovim mogućnostima, interesima i stupnju govornoga razvoja. Duže je priče potrebno podijeliti na manje dijelove kako bi se što dulje održala dječja pažnja. Naravno, što su djeca starija, to se priče proširuju, obogaćuju, omogućuju djetetu prelazak na „višu stepenicu“ razvoja. Ako priča ne odgovara dječjoj dobi, odgojitelj ju lako može modificirati, odnosno prilagoditi svojoj skupini. Važno je i osigurati odgovarajuće uvjete kako bi se priča mogla ispričati, odnosno potrebno je prikupiti što više pomoćnih sredstava i ukloniti sve ono što bi moglo preusmjeriti dječju pažnju. Svaka bi priča trebala sadržavati formule, tj. određene iskaze koji se ponavljaju, ali ako nisu napisani, onda ih

odgojitelj treba nadodati. To su zapravo lakše rečenične forme koje vode tijek priče. U pričanje priče, kad god je to moguće, treba uključiti pokret.

3.2. Bajka

Prema Ani Pintarić (2008) bajka je jednostavna prozna vrsta, karakterizira je sraz zbiljskog i nadnaravnog svijeta, sukob dobra i zla, čudesni i čarobni događaji, predmeti i okolnosti. Navedena autorica u svojoj knjizi također navodi da pojam bajke dolazi od praslavenskog glagola „*bajati*“ što na hrvatskom jeziku znači pričati, kazivati.

Pintarić (2008) piše o elementima bajke, odnosno navodi ono po čemu se bajke razlikuju od ostalih književnih vrsta. Ako se kreće od likova, onda su likovi često životinje kojima su pridodane ljudske osobine; one mogu govoriti, imaju emocije, kreću se kao ljudi, donose moralne odluke i sl. U bajkama često susrećemo nadnaravna, čarobna bića. Likovi su podijeljeni na dobre i zle, dobar i hrabar je uvijek glavni lik koji se bori sa zlikovcem koji je loš i zao. Oni su često jednodimenzionalni i skloni ponekoj preobrazbi pa će se tako kraljević pretvoriti u žabu, princezina braća u labudove i sl. Uz sebe imaju pomoćnika koji ima čarobne moći i tako pomaže glavnom junaku u pobjedi nad zlikovcem. Mjesto i vrijeme bajke nije konkretizirano samo znamo da je to negdje „Davno, iza sedam gora i sedam mora...“. Stil pripovijedanja je jednostavan, lako razumljiv i lako pamtljiv. Svaka bajka ima poznat početak, zaplet i sretan kraj te na kraju uvijek pobjeđuje dobro nad zlim.

Milivoj Solar (2006) navodi kako je bajka književna vrsta u kojoj se čudesno i nadnaravno prepleće sa zbiljskim na takav način da između prirodnog i natprirodnog, stvarnog i izmišljenog, mogućeg i nemogućeg nema razdvajanja ni suprotnosti. (Solar, 2006)

Kada dijete sluša bajku ono se najčešće identificira s pozitivnim likovima, a to su glavni junaci. Bajke utječu na nekoliko razina djetetova razvoja. Kod djece potiču razvoj mašte, kreativnosti, kao i motorike, npr. tijekom glume pojedinih dijelova bajke. U socio- emocionalnom području razvija se empatija kao i prepoznavanje i izražavanje vlastitih emocija. Gledano s područja razvoja govora, bajke potiču koncentraciju, pomažu djetetu da prihvati i shvati ono što mu se priča, razvija se sluh, primanje izgovorenoga, proširuje se rječnik te se uvelike razvijaju komunikacijske sposobnosti. U bajci se dijete susreće s problemima koje onda pokušava riješiti pri čemu se razvija i kritičko mišljenje. Bajke također utječu na razvoj socijalnih vještina u djece. Kao prvo, osjećaj prihvaćenosti tijekom slušanja bajki je ključ sigurnosti i razvoja

socijalnih vještina. Ako se dijete ne osjeća kao da pripada grupi, da nije prihvaćen od okoline, onda neće imati potrebu za izražavanjem, komuniciranjem, druženjem, pričanjem itd. Zbog toga se uvijek naglašava utjecaj čitanja u krugu kada se svi međusobno vide. Bajke su dobar alat za učenje o svijetu u kojem dijete živi. Pomoću njih vidi da postoji dobro i loše, ali da na kraju pobjeđuje ono dobro.

Jedan od najvažnijih koraka je odabir bajke. To je jako zahtjevan posao u kojega treba uložiti dosta pažnje i vremena. Ključno je odgojiteljevo promatranje dječjih reakcija, mogućnosti, interesa i na temelju prikupljenih informacija odabire odgovarajuću bajku. Tijekom provođenja određene bajke treba pratiti dječje reakcije te na temelju toga zaključiti odgovara li odabrana bajka toj dobnoj skupini.

3.3. Slikovnica

„Slikovnica je prvo likovno- literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima.“ (Verdonik, 2015: 3) Ono po čemu je slikovnica karakteristična su ilustracije koje nudi čitatelju. Ilustracija je njezin sastavni dio i tekst ne može funkcionirati bez nje, nisu međusobna dopuna nego zajedno čine jednu cjelinu. Putem slikovnice dijete uči o svijetu u kojemu odrasta, o predmetima i stvarima koje ga okružuju, pojavama, ljudima. Dijete ne zna čitati, stoga ilustracije služe kako bi djetetu predočile izgled likova, događaja i okoline koja ih okružuje, a koji su većinom opisani tekстом s jedne strane.

Svaka je slikovnica zasebna za sebe i namijenjena je određenoj dobi. Kako dijete odrasta, tako slikovnice bivaju proširenije i složenije. Mlađa djeca, jednogodišnjaci i dvogodišnjaci, preferiraju slikovnice načinjene od kartona koje imaju velike ilustracije i jako malo teksta. To su najčešće one slikovnice koje prikazuju boje, životinje, prijevozna sredstva i sl. Tako se od djece očekuje da prstom dodirnu ilustraciju i imenuju ono što vide ili oponašaju njihov zvuk. Slika u toj najmlađoj dobi igra jako bitnu ulogu jer ona gradi komunikaciju između djeteta i odrasle osobe. Odgojitelj zajedno s djetetom čita slikovnicu, zajedno listaju stranice i razgovaraju o onome što im ta slikovnica nudi. Kada djeca navršše tri godine, često će zahtijevati čitanje iste slikovnice. Kasnije, u dobi pred školu, dijete češće preferira bajke, ulazi u njihov svijet, a u toj dobi likove i događaje percipira kao moguće i stvarne. Slikovnice za djecu od šest do sedam godina idealan su izbor za poticanje mašte i ljubavi prema knjigama. Takve slikovnice sadrže tekst prilagođen njihovom uzrastu, potiču razumijevanje priča i razvoj čitalačkih

vještina. Bilo da su to priče o prijateljstvu ili pojedini misteriji, takve će slikovnice razviti maštu, kreativnost i emocionalno razumijevanje među djecom.

Kao zaključak, razlika između tri navedene vrste tekstova je u njihovoj funkciji i sadržaju. Priča se općenito gleda kao širi pojam koji može zamijeniti ostale kratke prozne vrste. Funkcija priče je prenijeti poruku koju ona nosi, likovi mogu biti ljudi, ali i životinje. Radnja je djeci lako pamtljiva i iskustveno bliska. Bajka djecu uvodi u svijet mašte, ona sukonstruira postojeća znanja, gradi socijalne odnose te pomaže djetetu u rješavanju određenih problemskih situacija. Ono što je za nju karakteristično su likovi koji posjeduju čarobne moći. To su najčešće pomoćnici, a oni pomažu junaku bajke pobijediti zlo. Struktura svake bajke je poznata; ima poznat početak, zaplet i kraj. Slikovnica, kao prva djetetova knjiga, ima funkciju poučiti dijete o svijetu, stvarima koje ga okružuju, odnosima i sl. Slikovnica je knjiga koja jedina u sebi sadrži ilustracije koje imaju važnu ulogu, a to je vizualno predočavanje teksta.

4. Čitanje

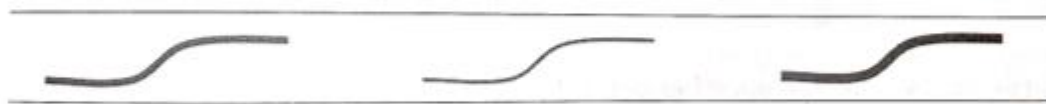
4.1. Interpretativno čitanje i vrednote govorenoga jezika

Pojam interpretativno čitanje je pojam koji je važan u govornom području razvoja svakog djeteta. Interpretativno (izražajno ili estetsko) čitanje je ono čitanje koje se temelji na vrednotama govorenoga jezika. Kroz interpretativno čitanje se kod djece pobuđuje njihov doživljaj teksta, budi se njihov interes za čitanje, poučava ih se o knjigama, kako se one koriste i sl. Da bi čitanje uistinu bilo interpretativno, ono mora biti izražajno, razumljivo i prilagođeno dječjem uzrastu.

Kao što je gore navedeno, značajno važno mjesto u interpretativnom čitanju zauzimaju vrednote govorenoga jezika. O njima piše autorica Dunja Pavličević- Franić (2005) dijeleći ih na verbalne i neverbalne vrednote. Ona kaže kako vrednote nadopunjuju govor i čine ga jasnijim, razumljivijim i ljepšim. Bez njih bi govor bio monoton i nerazumljiv odraslima, a djeci potpuno neprirodan. Kao što već sama riječ kaže, verbalne vrednote govorenoga jezika vezane su uz živu riječ tj. govor, a neverbalne su vezane uz pokrete tijela. Verbalne vrednote još naziva auditivne i čujne vrednote govorenoga jezika dok neverbalnima daje sinonim vizualne i vidljive vrednote. U verbalne vrednote mogu se ubrojiti: intenzitet, intonacija, stanka, timbar i tempo, a neverbalne vrednote govorenoga jezika su mimika i geste.

Intenzitet dolazi od latinske riječi „*intenso*“ što u prijevodu znači jako, jačina. Intenzitet onda označava jačinu kojom čovjek govori. On obuhvaća dvije sastavnice, a to su glasnoća i napetost. Intenzitetom se naglašava značenje pojedinih riječi kao i njihova važnost. Također njime osoba izražava svoj osobni stav, raspoloženje i osjećaje. Postoje tri vrste intenziteta: jaki, srednji i slabi intenzitet. Jaki intenzitet obilježava jača energija izgovora i veća glasnoća, zatim srednji intenzitet kojeg obilježava srednja glasnoća i napetost izgovora te slabi intenzitet kojeg karakterizira slaba napetost izgovora i tihi govor. Tako će se jačim intenzitetom naglasiti bitnije riječi u tekstu, a slabijim intenzitetom ostatak teksta. Srednji ćemo intenzitet koristiti po potrebi. Sve to ovisi o tekstu koji se čita ili priča. Oznake u tekstu za navedene intenzitete su različite linije debljine. Naznaka za jaki intenzitet bit će najdeblja krivulja, za srednji intenzitet malo tanja, a za slabi intenzitet najtanja krivulja. Vizualni prikaz kako se intenzitet označava određenim linijama na primjeru pjesme „Mokro sanjkanje“(Slika 1). (Pavličević-Franić, 2005:249)

Zavladala silna studen u našim bregovima. Snijeg visok da je milota.

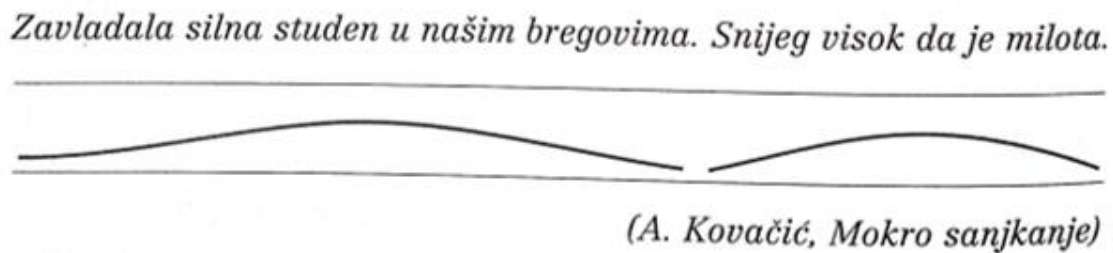

(A. Kovačić, Mokro sanjkanje)

Slika 1. Primjer vizualnog prikaza označavanja intenziteta (Izvor: Pavličević-Franić, 2005)

Sljedeća verbalna vrednota govorenoga jezika je intonacija. Latinska riječ „*intonare*“ u prijevodu znači zaoriti, zapjevati, zagrmjeti, dati nečemu ton. Intonacija, još poznata pod nazivom kretanje tona, krivulja tona, reljef tona, se definira kao visina tona kojom se izgovara pojedini glas ili veća izgovorena cjelina. (Pavličević-Franić, 2005) Percipiramo ju osjetom sluha i zato je važno da je sluh dobro razvijen kako bi onda pravilno mogli prenijeti djeci tu vrijednost. Unutar jedne riječi, ton može narasti ili pasti u rasponu od jedne oktave. Ako je riječ o cijeloj rečenici, onda intonacija predstavlja melodijsku liniju rečenice. Ta se linija ostvaruje zbrojem različitih visina svih izgovorenih glasova. Tako je u različitim vrstama rečenica intonacija drugačija. Rečenična će intonacija isto tako ovisiti o onome što se želi reći, kontekstu onoga što se želi reći te o govornikovom emocionalnom stanju. Postoje tri vrste intonacije: uzlazna, silazna i ravna. Uzlazna intonacija označava uzlaznost tona, silazna silaznost tona, a ravna intonacija označava nepromjenjivost početnog tona. Kada se govori o vrstama

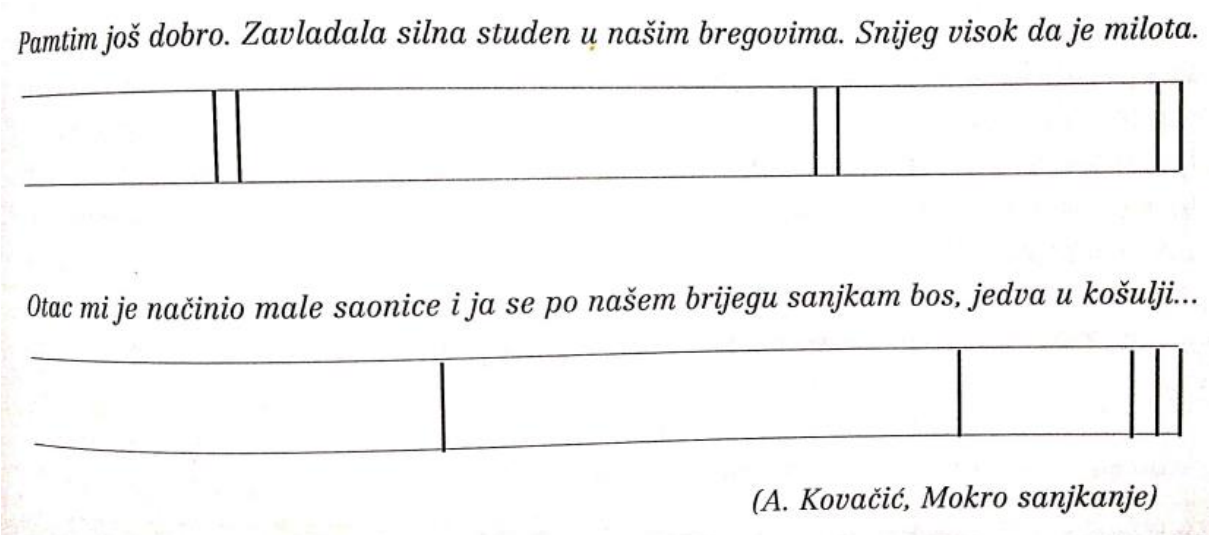
rečenicama, onda izjavne i upitne rečenice s upitnom riječi traže silaznu intonaciju, dok usklične i upitne rečenice bez upitne riječi traže uzlaznu intonaciju. Uzlaznu ćemo intonaciju u tekstu označiti uzlaznom linijom koja ide prema gore, silaznu intonaciju ćemo označiti silaznom linijom koja ide od gore prema dolje, a ravnu ćemo intonaciju označiti ravnom linijom. Intonacija se najčešće javlja u kombinaciji svih triju vrsta pa to onda nalikuje na krivulju. To se najbolje može vizualno predočiti istim primjerom kao kod intenziteta (Slika 2). (Pavličević-Franić, 2005: 249)

Slika 2. Vizualni prikaz intonacije na primjeru (Izvor: Pavličević-Franić, 2005)

Pauza (stanka) označava duži ili kraći prekid u govoru koji stvara prostor tišine. Sve što je prije ili nakon stanke rečeno, dobiva novo značenje. Grčka riječ „*pausis*“ u hrvatskom prijevodu označava prestanak, odmor. Ona je jednako važna kao i ostale verbalne vrednote te se mora uvijek poštivati. U pismu se obilježava interpunkcijskima znakovima; točkom, zarezom, trotočjem, dvotočjem, uskličnikom, upitnikom itd. Važno je da se svi ti znakovi poštuju i pravilno naglašavaju. Pauze u govoru se dijele na dvije podskupine. Prva podskupina se odnosi na ono što označavaju, a druga podskupina na to koliko traju. Prvoj navedenoj podskupini pripadaju: gramatičko- logička, fiziološka i psihološka pauza. Gramatičko- logička pauza je ona pauza koja je usko vezana uz interpunkciju. Fiziološka pauza je vezana uz proces disanja, a psihološka pauza je ona pauza koju govornik sam odredi, odnosno sam odredi gdje će staviti stanku kako bi onda onome sljedećemu što će reći dao novo značenje. Ako se gleda trajanje pauze, onda postoje tri vrste: kratka, srednja i duga pauza. Kratka pauza najkraće traje i dolazi nakon unutarrečeničnih znakova, kao npr. zareza i pri fiziološkome disanju. Ako ju označavamo u tekstu, ona se bilježi jednom uspravnom linijom. Srednja pauza je malo duljeg trajanja od kraće pauze, a kraćeg trajanja od duge pauze. Ona dolazi nakon kraćih govornih cjelina kao što je npr. rečenica i dvotočje. U tekstu se označava dvjema okomitim linijama. Pauza najduljeg trajanja je duga pauza. Može se ostvariti kao početna ili završna. Ona dolazi prije ili nakon

većih govornih cjelina kao što je npr. kitica te se u tekstu bilježi trima uspravnim crtama. To se može vidjeti na navedenom primjeru (Slika 3). (Pavličević-Franić, 2005: 250)

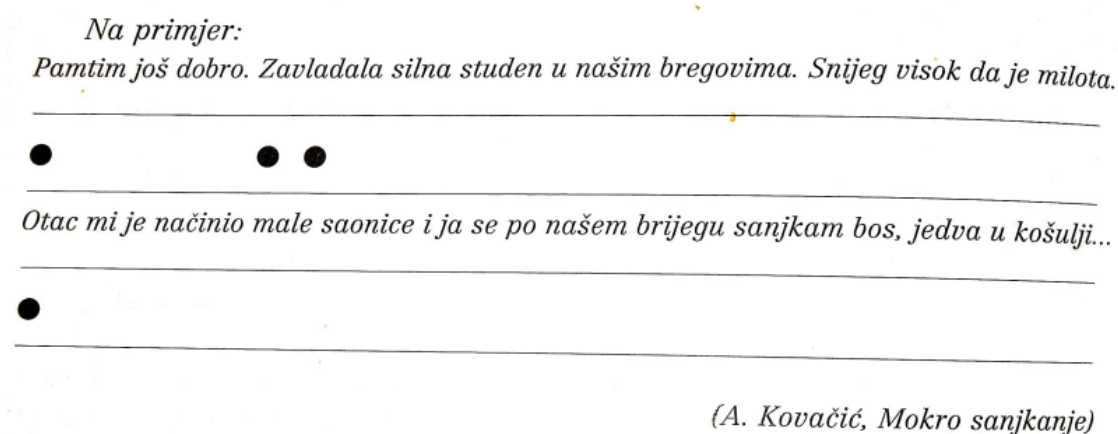

Slika 3. Vizualni prikaz vrsta pauza na primjeru dijela pjesme „Mokro sanjkanje“ (Izvor: Pavličević- Franić, 2005)

Timbar ili boja glasa označava zajednički naziv za ostvaraj nekoliko osobina ljudskoga glasa istovremeno. Naziv dolazi od francuske riječi „*timbre*“ što u prijevodu znači boja zvuka karakteristična za svaki glas ili instrument. Prva bitna sastavnica boje glasa je visina tona. Postoje sonorni i visoki glasovi, a glasnice su te koje određuju razliku u visini glasa. Kada su glasnice duže i kada brže titraju, onda će glas biti višeg tonaliteta. Ovdje je važna i snaga proizvedenog tona. Glasnice zvuk proizvode u prostorima rezonancije i u njima se pojačava ili smanjuje snaga glasa, dodaje se hladan ili topao prizvuk, pojačava se nosni šum odnosno određuje se urođena boja glasa pojedine osobe. Kod boje glasa ne smije se izostaviti pojam registar koji svakom govorniku omogućuje da prilagodi svoj glas. Svaki čovjek ima tri registra, a to su: srednji, gornji i donji registar. Srednji se registar koristi u svakodnevnoj komunikaciji i to je onaj karakterističan glas svakog pojedinca. Gornji registar je viši timbar, a donji registar je niži tj. dublji timbar. Kako bi se jasnije prikazale različite boje glasova, potrebno je uklopiti klasifikaciju u glazbi. Prva i osnovna podjela je podjela na muške i ženske glasove gdje svaki njih imaju tri razine glasova. Najdublji muški glas se naziva bas, malo viši je bariton i još viši je tenor. Nadalje, ljestvicu nastavljaju tri razine ženskih glasova: alt, mezzosopran i sopran.

Boju glasa čovjek nikada ne može u potpunosti promijeniti nego samo modificirati ovisno o svojim potrebama. Ona je jedinstvena za svaku osobu i briga o govornim organima važan je dio u očuvanju kvalitete boje glasa ali i ostalih vrednota. (Pavličević-Franić, 2005: 253)

Tempo (trajanje tona) označava broj izgovorenih slogova u minuti. Dolazi od latinske riječi „tempus“ što znači vrijeme, trajanje. Čovjek tempom može reći što doživljava iznutra, koje ga emocije preplavljaju, što osjeća, što ga muči. Temperament osobe isto tako ima ulogu u brzini izgovora. Tekst koji je tmurnoga ugođaja, koji prenosi žalosnu, tužnu poruku čitat će se sporijim tempom. Onaj tekst koji nosi radosne emocije i jake emocije, djeci će se pročitati ubrzanijim tempom, ali ne opet prebrzo. Iz prethodno navedenoga se može vidjeti da se tempo može podijeliti u određene vrste. Tako postoje tri vrste tempa: brzi, umjereni i spori. Svaki od te vrste se označuje određenim brojem točaka. Spori tempo će se u tekstu označiti jednom točkom, umjereni tempo dvjema, a ubrzan trima točkama. Točke se uvijek stavljaju na početak rečenice što znači da onda vrijede za jednu cjelinu, bez obzira kojeg ona opsega bila (Slika 4). (Pavličević-Franić, 2005: 251)

Slika 4. Vizualni primjer kako bi se označavala pojedina vrsta tempa (Izvor: Pavličević-Franić, 2005)

Neverbalne (vizualne ili vidljive) vrednote govorenoga jezika primamo osjetom vida i otuda su dobile svoj kategorijski naziv. To su svi pokreti tijela i facijalne ekspresije koje prate govorni izričaj. U vizualne vrednote spadaju mimike i geste. Naziv mimika potječe od grčke riječi

„*mimeomai*“ što u prijevodu na hrvatski jezik znači oponašati. Mimikom se smatraju svi oni pokreti koji su vezani uz pokretanje mišića lica. To su npr. otvaranje usta, izražavanje očima, okretanje glave, treptanje, podizanje obrva, smijanje itd. Kada se govori o gestama onda se misli na korištenje cijeloga tijela. Latinska riječ „*gestum*“ znači pokret što nam govori da su to najčešće pokreti ruku kojima se prati interpretativno izražavanje. Također, u geste se uključuje hodanje, mahanje, ljuljanje, sagibanje, okretanje u strane itd. Dakle sve ono što najbolje upotpunjuje jezični iskaz kako bi bio veći i jači učinak na slušatelje. Što su djeca mlađa, to je afektacija potrebija jer upravo mimike i geste pomažu djeci u razumijevanju priče. (Izvor: Pavličević-Franić, 2005: 255)

Govorne vrednote govor čine posebnijim, razumljivijim i zanimljivijim. Kakav utjecaj one imaju tijekom samog čina čitanja, obrazložit će se nadalje u tekstu. Kao što je već prije rečeno, čitanje djeci mora biti interpretativno, onakvo da iskazuje primjenu vrednota govorenoga jezika. Tijekom čitanja, ni jedan glas, ni jedna riječ ne može se izgovoriti bez razlike u visinama, a koje uključuju semantičke, logičke i stilističke vrijednosti. Tako npr. uzvik *joj* izgovoren različitom intonacijom može predstavljati strah ili tugu. Taj način govorne izvedbe riječi djeca će prepoznati i instinktivno primiti i prepoznati značenje riječi. Nadalje, pauza tijekom čitanja može kazivati na semantičke razlike te uvijek dolazi s melodijom. Dakle, ista rečenica, ovisno gdje se postavi pauza, može nositi različito značenje. Tempo sa sobom nosi stilističku i logičku funkciju. Djeca tijekom čitanja u određenom kontekstu usvajaju pravilnu uporabu tempa, dakle da se ne govori prebrzo ili presporo. Boja glasa je karakteristična za svakoga i čitajući priče potiče se korištenje govornih organa kako bi izgovor glasova bio što točniji i prirodniji. Govoreći o karakteristikama, uočava se boja i emocionalnost glasa, glasnoća i visina glasa te tempo i ritam govora što su neki od ciljeva rada na glasu kako bi izgovor glasova bio bolji. To znači da bi svaki od ovih karakteristika trebalo njegovati u govornom razvoju djeteta rane i predškolske dobi. (Posokhova, 2005) Vrednote daju najveći doprinos u predverbalnoj fazi. One grade kostur na koji će se kasnije nadograditi elementi leksika i gramatike i tako postati sustavom. Tada se najviše ističu neverbalne govorne vrednote. Facijalne ekspresije i reakcije tijela na vanjske podražaje su nešto što je čovjeku prirodno i urođeno. Neverbalne se vrednote uvijek tijekom čitanja priče koriste u skladu s verbalnim vrednotama. Između njih se stvara veza kojom dijete povezuje izgovorenu riječ s onime što vidi. Tako proširuje značenje usvojenoga i gradi ga na svoje postojeće znanje. Kako bi se utvrdio utjecaj vrednota govorenoga jezika i učestalost njihova korištenja, provedena su sljedeća istraživanja.

Naslov prvog istraživanja je *Inicijalna usvojenost interpretativnoga čitanja budućih učitelja razredne nastave i odgojitelja djece rane i predškolske dobi* autorica Božice Vuić i Vendi Franc. Cilj navedenog istraživanja bio je ispitati početnu usvojenost interpretativnog čitanja studenata prve godine Učiteljskog studija i studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Interpretativno čitanje je vrsta čitanja naglas tijekom kojega čitatelj književnoumjetnički tekst prenosi slušatelju na način da se njegovo govorno ostvarenje približava umjetničkom načinu govorenja. (Novaković, 1980). Ono ima mnoge zadaće, a to su: prenošenje doživljaja pročitane teksta slušatelju, bogaćenje rječnika, poticanje razvoj govora, pisanja, aktivnog slušanja, usvajanje fonetičko- fonološkoga sustava materinskoga jezika itd. Dakle, interpretativnim se čitanjem uči kako razumjeti pročitano. Ono je u predškolskom odgoju također važno za razvoj fonološke svjesnosti i potiče razvoj predčitačkih vještina. U nastavi hrvatskoga jezika ima ulogu uspostave literarne i estetske komunikacije. U istraživanju sudjelovalo je 60 studenata Učiteljskog studija i studenata Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Istraživanje je provedeno anonimnim upitnikom, a kasnije je provedeno čitanje ulomka iz pripovijetke Josipa Barkovića *Jabuka*. Rezultati istraživanja pokazali su kako je većina ispitanika upoznata s pojmom interpretativnoga čitanja te smatraju kako je ono u odgojno-obrazovnom procesu jako važno. Ispitanici su predložak teksta dobili tjedan dana prije izvedbe kako bi se mogli pravovremeno pripremiti za čitanje. Analizom zvučnih zapisa ispitanika utvrđeno je kako većina ispitanika u potpunosti ispravno ne koristi stanke, intonaciju ni intenzitet. Iz navedenoga je vidljivo kako je bitno daljnje obrazovanje studenata i rad na njihovim kompetencijama.

Drugo istraživanje je *Čitanje naglas i interpretativno čitanje u razredu*. Čitanje naglas je najčešći način prijenosa pisanoga teksta djeci od rođenja pa sve do dobi kada počinju samostalno čitati. Navedeni se pojam u ovom istraživanju razlikuje od pojma *interpretativno čitanje*, a to je čitanje kada se prozodijskim izražajnim sredstvima interpretira tekst. Interpretativnim se čitanjem kod učenika pobuđuje motivacija, proširuje se vokabular i potiče razumijevanje teksta. Cilj drugog istraživanja je istražiti koliko je često čitanje naglas zastupljeno u nastavi, koliko često nastavnici književne tekstove interpretiraju sami, koliko uključuju učenike, koliko u čitanje uključuju roditelje i koliko se u nastavi koriste zvučnim zapisima u izvedbi profesionalni interpretatora. Također se željelo ispitati koriste li nastavnici razgovor o tekstu prije, za vrijeme i nakon čitanja kao razumijevanje teksta. Isto tako, istraživanjem je utvrđeno koji je stil čitanja naglas najzastupljeniji u hrvatskim školama te kako nastavnici usavršavaju svoje interpretacijske govorne sposobnosti. Metoda istraživanja bila je

anketa u kojoj je sudjelovalo 206 ispitanika, odnosno učitelja razredne nastave. Rezultati istraživanja pokazali su kako većina ispitanika do tri puta tjedno čita djeci naglas, a samo 7,8 % čita do tri puta mjesečno. Nadalje, utvrđeno je kako velik udio djece samostalno čita naglas što pridonosi razvoju vještina čitanja i tečnosti. Pokazalo se i kako jako mali broj nastavnika uključuje roditelje u čitanje. Razgovor kao strategija razumijevanja teksta nakon čitanja je najviše zastupljena u razrednoj nastavi, a ispitanici najmanje koriste uvodni razgovor. Kada se govori o korištenju zvučnih zapisa, samo ih nekolicina koristi svaki tjedan, a najviše ih ispitanika u razrednoj nastavi koristi do tri puta godišnje dok ih neki ni ne koriste. Osim zvučnog medija, postoje i ostali mediji kojima se mogu prezentirati književni tekstovi. Što je ono raznovrsnije, to se aktivira veći broj stilova učenja. Kada je riječ o interpretativnom čitanju, interpretator se koristi prozodijskim sredstvima, izražava stavove i emocije, stoga je takvo čitanje uvijek i afektivno. Istraživanjem se zaključilo kako ipak treba organizirati što više stručnih usavršavanja kako bi govorna izvedba, koja uključuje vježbe za glas, rad na dikciji i izgovoru, bila kvalitetnija. Brojnim se istraživanjima dolazi do raznih novih spoznaja, stavovi se mijenjaju, načini poučavanja se mijenjaju i zato je važno uskladiti nove spoznaje, nova znanja s prijašnjima i tako osigurati najbolji mogući razvoj svakog djeteta.

4.2. Dijaloško i monološko čitanje slikovnice

Čitanje slikovnica jedna je od svakodnevnih aktivnosti u ranim i predškolskim ustanovama koja nosi jako važnu ulogu u govornom razvoju djeteta. Onaj način čitanja koji se danas s djecom provodi naziva se dijaloško čitanje slikovnice, a to znači da odrasla osoba dopušta djetetu da se uključuje u čitanje priče. Slikovnicu okreće prema djeci tako da svatko može vidjeti ilustracije i u bilo kojem trenutku imati slobodu izričaja. Dijete ima pravo prekinuti odgojitelja i postaviti mu pitanje ili čak nastaviti tijek priče. Ali opet postoje određena pravila tijekom čitanja koja se trebaju poštivati. O takvoj vrsti čitanja piše autorica Mira Čudina-Obradović koja u svojoj knjizi (2002) navodi dvije razine dijaloškog čitanja, a to su jednostavna i složena razina.

Jednostavna razina sadrži sedam jednostavnih smjernica što trebamo raditi kada čitamo slikovnicu s djetetom, a odnosi se na raniju fazu zajedničkog čitanja slikovnice. Prvo na što treba obratiti pozornost je to da se djetetu tijekom čitanja postavljaju poticajna pitanja. Takva su pitanja npr. „Što vidiš na ovoj slici?“, „Što je ovo?“ i sl. Nikako se ne smiju postavljati pitanja koja traže odgovor samo sa da ili ne nego pitanja kojima dijete nama priča, vodi

razgovor s nama, opisuje. Sljedeći korak je obogatiti djetetov odgovor. To se najlakše može napraviti dodatnim potpitanjima. Tako npr. kada dijete pruži ispravan odgovor potrebno ga je ponoviti, pohvaliti i postaviti mu potpitanje kao: „Što to mačak radi?“. Ako djetetov odgovor nije u potpunosti točan, onda ga trebamo pohvaliti za trud i potaknuti da još razmisli o odgovoru. Time ga potičemo i ohrabrujemo za dalje te mu se nastavlja graditi samopouzdanje. Još jedna od smjernica je prihvaćanje djetetova zanimanja što znači da njegova pozornost može otići u bilo kojem smjeru. Npr. vidi loptu pa će početi pričati o loptanju s prijateljem i o tome treba pričati, ali se onda na odgovarajući način treba vratiti priči. Ono što je najvažnije je vedrina i šala. Ako priča nije zanimljiva djetetu i ako pristupamo čitanju s prisilom i nestrpljivošću, naravno da će onda prevladati samo neuspjeh. Stoga je potrebno odabrati zanimljive i kreativne načine čitanja slikovnica da sve to bude dio igre kao djetetove imanentne aktivnosti. Kada dijete malo odraste i kada postane sposobnije u zajedničkom čitanju, onda može započeti sljedeća razina.

Složena razina čitanja slikovnice dolazi u naprednijoj fazi čitanja kada je dijete starije i sposobnije pružiti ono „više“. Ovdje govorimo o postupcima u dijaloškom čitanju slikovnice kojih imamo tri. Prvi po redu je postavljanje pitanja slobodnog odgovora. Odrasla osoba treba postaviti takvo pitanje na koje dijete može dati veći opis situacije odnosno ilustracije. Npr. pitanje glasi: „Što je na ovoj stranici?“. Dijete će dati opis i uvijek treba postaviti poticajna potpitanja kako bi se taj odgovor proširio, hvaliti njegov trud i onda kada se sve reklo, dodaje se novi podatak. Drugi korak je proširenje djetetova izričaja. To znači kada dijete kaže odgovor na postavljeno pitanje, onda ga treba ponoviti i malo nadopuniti tj. proširiti. I na kraju treći korak su vedrina i šala. Kao i na jednostavnoj razini ovaj je korak najvažniji dio čitanja slikovnice, a to je da svako čitanje treba biti veselo i opušteno kako bi odrasli i djeca međusobno pokazali prihvaćanje.

Također autorica u svojoj knjizi spominje još jednu vrstu čitanja slikovnice, a to je monološko čitanje. Monološko čitanje slikovnice je oblik čitanja koje se u počecima predškolskog odgoja uvijek provodilo. Kada pročitamo navedeni pojam, prva asocijacija koje se prisjetimo je riječ „monolog“. Tu smo već dobili značenje monološkog čitanja, a to je onda kada su odgojitelji slikovnicu imali okrenutu prema sebi i sami čitali bez dječjeg uključivanja. Takav se način pokazao kao dobar tada, no danas se, sa suvremenim pogledom na dijete kao ravnopravno i samostalno biće nikako ne preporučuje niti podržava. (Čudina- Obradović, 2002)

4.3. Dijaloško čitanje priča

Kada dijete preraste jednostavne slikovnice i kada je sposobno pratiti duže priče koje zahtijevaju promišljanja, važno ga je upoznavati s različitim pričama. Često se koristi kao uvodna motivacija za nadolazeću aktivnost, ali se također može koristiti kod rješavanja konflikata u grupi, kao vodič tijekom šetnje šumom, pri učenju o higijeni itd. Uvijek s djecom treba razgovarati o naslovu priče, autoru, ilustracijama, likovima, kako bi se kod njih pobudila motivacija za pričom. Uključivanje djece u čitanje priča pobuđuje kreativnost, a time nastaju rasprave kao npr. kako je priča još mogla završiti ili da svi zajedno osmisle sretan kraj. Kod djece se potiče da razmišljaju kakvi su likovi, što je to dobro, a što loše, koja je poruka koju priča donosi, što sve priča donosi itd. Kako bi dijaloško čitanje slikovnice bilo interpretativno, u čitanje je potrebno uključiti sve vrednote govorenoga jezika.

Svaka priča sadrži likove kojima je potrebno prilagoditi boju glasa tijekom pričanja kako bi svaki lik bio prikazan na svojevrsan način. Isto će se tako određeni dijelovi priče ispričati glasnijim, srednjim ili slabijim intenzitetom kako bi se djeci prenijela odgovarajuća poruka priče. Najčešće se djeci priča sporijim tempom, no ponekad se pričanje ubrza kako bi se prenijela napetost koju priča donosi. U pričanju se također od auditivnih vrednota govorenoga jezika koriste stanka i intonacija. Pauza se u pričanju koristi kako bi djeca stekla dojam o prijašnje rečenom i priprema ih za novi dio priče koji sa sobom nosi novo značenje. Intonacijom se prenose doživljaji i emocije slušateljima koje priča donosi te ponekad služi za pojačanje napetosti. Uostalom, tijekom čitanja priče koriste se mimike i geste koje ne samo da prate unutrašnji doživljaj, već ga i objašnjavaju. One najviše pobuđuju interes kod djece za pričom i radi toga se najčešće koriste kod mlađe djece.

4.4. Prostor za čitanje

Svaka se soba vrtića sastoji od određenih centara koji su usmjereni na pojedino razvojno područje. Tako imamo likovni centar, glazbeni centar, centar kuhinje, a kada je riječ o čitanju, najvažniji centar jest centar početnog čitanja i pisanja. To je kutić u kojem se nalaze razne knjige, slova u velikim formatima, razni listići za rješavanje, križaljke i sl. Još jedan važan centar za područje govora je centar dramskih igara. On se sastoji od male pozornice, kutije, stolića, zavjese koja ga prekriva i mnoštva lutkica. U njemu odgojitelj zajedno s djecom provodi pripovijedanje priča koristeći što više scenskih sredstava. Pošto je svaki vrtić zaseban za sebe i

međusobno se razlikuju, lako je moguće da će pojedine sobe vrtića biti organizirane na takav način da su ta dva centra spojena u jedan. Također u pojedinim odgojno- obrazovnim ustanovama postoji „mirni centar“ koji je odvojen od „bučnih centara“, koji ima manju policu s knjigama, deku, jastuke, lagane zavjese sa svake strane i ostale potrebne predmete za čitanje i pripovijedanje priče. To je osmišljeno s namjerom da se stvori ugodna atmosfera, volja za čitanjem i izražavanjem bez ikakve nelagode. U njemu djeca zajedno s odgojiteljem tvore formaciju kruga tako da se međusobno mogu vidjeti i razgovarati o priči. Postoje mnogi načini na koje se prostor za čitanje i kazivanje priče može organizirati, nadopuniti i općenito koristiti, a da pridonosi djetetovom govornom razvoju. Najbolji primjer kvalitetno opremljenog i osmišljenog kutića za čitanje je u dječjem vrtiću „Zipkica“ u Zaboku. (Slika 5) Tijekom vremena se on bogati raznovrsnim materijalima, predmetima, ilustracijama, tj. svime onime što se koristi tijekom pripovijedanja i čitanja priča. To sve također pripomaže kod korištenja vrednota govorenoga jezika kao i stvaranja ugođaja tijekom slušanja priča. Tako će se npr. svakoj lutki pridodati određena boja glasa, pričat će drugačijim tempom, intonacijom i sl. Uz to će odgojitelj primijeniti određene geste kako bi dodatno obogatio pričanje priče. Djeca će kasnije koristiti željene predmete i tako će u pričanju, glumi ili čitanju priče primjenjivati vrednote govorenoga jezika onako kako su to imali priliku vidjeti kod odgojitelja.

Slika 5. Primjer kvalitetnog kutića za čitanje (Izvor: Dječji vrtić Zipkica; <https://www.vrtic-zipkica.hr>)

5. Kazivanje priče

5.1. Pripovijedanje, pričanje i prepričavanje

Pripovijedanje, pričanje i prepričavanje su tri pojma koje se često gledaju kao sinonimi. Pripovijedanje je nadređen pojam pričanju i prepričavanju. Nadalje će se detaljnije argumentirati zašto tri navedena pojma nisu istoznačnice.

„Pripovijedanje je složena jezično- spoznajna sposobnost koja na spoznajnome planu zahtijeva strukturiranje priče, odnosno stvaranje početka, sredine i kraja, a na jezičnom planu dekonstruiranje jezika i jezično oblikovanje priče“. (Velički, 2013:41) Dakle, pripovijedanje zahtijeva određenu pripremu i rad na interpretaciji priče. Način na koji će se priča interpretirati uvelike označava kakva priča jest. To je proces kroz koji se stvara jako čvrsta veza između pripovjedača i publike koja ga sluša. Kod čitanja nije ista situacija. Čitatelj u većini slučajeva sjedi i vezan je uz tekst koji mora pročitati. Pripovjedač ima slobodu izražavanja ovisno onako kako se pripremi. Može sjediti i glumiti lutkama na maloj sceni, a može i stajati i glumiti sam bez ikakvih pomagala. U toj će situaciji onda najviše koristiti neverbalne vrednote govorenog jezika. Pripovjedačev pogled kruži publikom, a čitateljev je ponajviše usmjeren na pisani tekst.

Iz navedenog je jasno vidljivo da će kontakt biti čvršći kada je odgojitelj usmjereniji na djecu kojoj prenosi priču.

„Termin pričanje odnosi se samo na živo usmeno izlaganje izgovorenoga sadržaja.“ (Velički, 2013:41) Dakle kada osoba priča priču zapravo svojim vlastitim riječima iznosi sadržaj i podatke priče stvarajući novo djelo. Tekst priče u tom slučaju odgojitelju koristi kao motivacija za novu priču. Pričanje priča u vrtiću, ali i kod kuće, djeci osigurava shvaćanje slikovnog govora i prenose im se određena znanja.

Pojam prepričavanja autorica Velički definira kao: „Usmenu interpretaciju pročitano g teksta ili onoga što smo čuli ili vidjeli“. U tom pogledu prepričavanje je sažeto ili opsežno pripovijedanje, odnosno iznošenje već poznatih informacija. (Velički, 2013:41)

5.2. Pripovjedač i kompetencije pripovjedača

Priča može biti ispričana na različite načine i različitim sredstvima, no uvijek ju netko mora ispričati. Ona je sama po sebi bogatstvo koje se čuva i prenosi na nove naraštaje. Ona je dio nas i temelj našeg znanja. Način na koji će djeca ostvariti interakciju s pričom izuzetno je važan dio njihova života. Najvažniju ulogu ovdje ima pripovjedač koji mora posjedovati određene kompetencije kako bi onda priča bila kvalitetno ispričana.

Pripovjedači su bili izuzetno talentirani ljudi koji su putovali svijetom i narodu pripovijedali bogate priče o životu, da život nije nimalo lagan, ali da će se preko svih teškoća preći i doći do sretnog kraja. Zato se i danas djeci čitaju i pričaju mnoge priče kako bi ih odrasli poučili svemu onome što ih čeka u životu i kako bi ih pripremili na život. Taj prijenos važne poruke priče i uživljanja u svijet priče upravo omogućava pripovjedač, u predškolskom odgoju odgojitelj. Da bi odgojitelj bio kompetentan pripovjedač, on mora posjedovati određene kompetencije.

Ponajprije, priča se mora svidjeti pripovjedaču jer ako se ne sviđa, ako on ne voli odabranu priču, onda pripovijedanje priče nema nikakvu poantu. Dakle, pripovjedač mora doživjeti i osjetiti priču, mora otkriti njezino blago, njezinu vrijednost, a tek onda može dalje krenuti s njezinim ostvarivanjem. Kad god je moguće, treba pričati bez tekstualnog predloška jer ako uvijek samo čita priču s papira bez korištenja vrednota govorenoga jezika, onda djeca time neće ništa dobiti. Stoga je jako važno da su mu poznati „kostur priče“ i pojedine ključne rečenice priče. Kompetentan pripovjedač često u svoje pripovijedanje uklapa ponavljanja, pravilno

koristi verbalne i neverbalne vrednote govorenoga jezika, uključuje svu djecu u kazivanje priče kao te sluša i ne požuruje djecu kada žele nešto reći.

On poziva djecu da naprave formaciju kruga jer zna da će onda interakcija s djecom biti najkvalitetnija i u pričanje će se onda uključiti ona djeca koja su sramežljiva. Uvijek s djecom drži kontakt očima i stvara ugodnu atmosferu. Prati interese, potrebe i razvojne mogućnosti djece te prema tome isto odabire priču za pripovijedanje. Djeci predstavlja priču na različite načine korištenjem različitih sredstava kao što su npr. lutke, kutije, predmeti iz svakodnevnog upotrebe i sl. Ne priča prebrzo i igra se glasom tako da se igra ritmom, brzinom, jačinom itd., ali opet na odgovarajući način. Kod različitih uloga koristi različite kvalitetno izrađene lutke kao i osmišljene glasove uloga. Kada primijeti da djeci nije najbolji dan za pripovijedanje priča, odnosno sjedenje na mjestu, promijeni aktivnost tako da se djeca više kreću.

Poštuje sve napisane interpunkcijske znakove kako bi djeci prenio odgovarajuću poruku. Dobro sluša pitanja djece te im odgovara bez ikakvog ignoriranja. Ako ne zna odgovor na postavljeno pitanje, upita ostalu djecu pa ih tako potiče na raspravu ili obeća djetetu da će se potruditi saznati odgovor i da će odgovoriti sljedeći dan. Postoji opcija da ponudi zajednički pronalazak odgovora, što je jako kvalitetan način učenja, kako za dijete, tako i za odgojitelja. Ako odredi da će pojedine riječi biti nepoznate djeci, unaprijed pripremi djeci razumljiva objašnjenja tih riječi. Isto tako ako vidi da se djeci odabrana priča ne sviđa onoliko koliko je on zamislio, onda ih ne prisiljava da nastave sa slušanjem, nego im zada njima zabavnu aktivnost i tako nadopuni taj nedostatak. Kasnije dobro analizira zašto se određena priča nije svidjela djeci i što može napraviti da sljedeću put kazivanje priče ode u onom smjeru kakav je odgojitelj zamislio. Nakon pročitane priče postavlja pitanja otvorenog tipa kojima će djecu potaknuti na promišljanje i izražavanje vlastitih ideja i stavova i tako potaknuti raspravu o ispričanoj priči.

Na kraju ostvaruje glavni cilj, a to je da u djeci pobudi radost pričanja priče, da stvori ljubav za knjige, da djeca usvoje poruku priče, a time šire i svoje znanje. Ipak je na kraju knjiga temelj od kojega sve kreće. Zato je pripovjedač važna osoba koja otvara velika vrata kojima se ulazi u čarobni svijet priče i koja djecu diže na višu stepenicu u njihovom životu. (Velički, 2013)

5.3. Način pripreme za pričanje priče

Proces pripreme za interpretativno kazivanje priče vrlo je složen te zahtijeva puno vremena i energije. Svaki će odgovorni odgojitelj znati da se za pričanje priče ne može pripremiti u jednom danu. Taj proces pripreme se sastoji od važnih koraka gdje se niti jedan korak ne smije izostaviti.

Prvi po redu korak je odabir odgovarajuće priče. Kada se kaže odgovarajuća, misli se da odabrana priča odgovara dječjoj dobi, njihovim interesima, mogućnostima, da prati aktualne događaje i teme u grupi, ima ono što djeca mogu raditi i čemu se mogu veseliti. Isto tako ako postoje pojedini konflikti u grupi, oni se lako mogu riješiti pričom. Već je poznata činjenica da se svako dijete poistovjećuje s pričom i na taj se način u nju uživljava. Tu je jako važno da odgojitelj priča priču „dječjim jezikom“ što znači da će i onu priču koja nije za dob djece u njegovoj grupi, pokušati primijeniti dobi djece. Naravno da se kod odabira priče odgojitelj uvijek treba zapitati koju priču želi ispričati, što želi postići tom pričom, koju poruku želi djeci prenijeti, što želi da djeca usvoje, koja znanja da steknu i sl. Sve su to važna pitanja na koja svaki kompetentan odgojitelj odnosno u ovom kontekstu više pripovjedač, treba znati odgovor.

On obrazovanjem i stalnim usavršavanjem širi svoja znanja i upoznaje se sa mnogim umjetničkim tekstovima. Svakako da treba voditi računa da odabrana priča bude u svom izvornome obliku jer ako se odabere neka slikovnica koja je nastala po nekoj izvornoj priči, zbog mnoštva neodgovarajućih ilustracija, djetetu se koči mašta i daje mu se kriva predodžba priče. Zato je važno njegovati originalnost jer ono što je originalno je i najkvalitetnije.

Kada u pričama postoje riječi i izrazi koje djeca ne razumiju, onda ćemo im približiti te arhaizme ili općenito nepoznato i dati njima odgovarajuće objašnjenje. Dakle, potrebno je dobro analizirati priču, razumjeti ju u cijelosti, a ta priča se mora sviđati odgojitelju. Ako se odgojitelju ne sviđa odabrana priča, onda ju ni ne može interpretirati niti prenijeti njezinu ljepotu djeci. Isto tako treba razmisliti o tome što bi ga djeca mogla pitati i dobro pripremiti odgovore na moguća pretpostavljena pitanja.

Nakon što je priča odabrana, dolazi drugi korak, a to je pamćenje priče. Ovdje odgojitelj dobro mora razmisliti kako će izabranu priču približiti djetetu, kako će odrediti vrijeme za priču tako da ostane vremena i za razgovor koji dolazi nakon pričanja priče. Isto tako mora biti svjestan i upoznat s odgovarajućim vremenom za pričanje priče odnosno mora dobro promisliti kada su

djeca najbolji slušači, kada mirno mogu sjediti, u koje doba dana su najbolje raspoloženi i sl. Odgojitelj treba biti spreman ispričati priču nekoliko puta jer je najbolji pokazatelj da se djeci priča sviđela taj da traže ponovno pričanje priče. Ako djeca upitaju za jednu drugu priču, odgojitelj treba biti spreman i razmisliti o mogućnostima produbljiivanja priče.

Treba biti svjestan onoga što govori, tj. da priču priča glasno i jasno poštujući norme hrvatskog standardnog jezika. Mora promisliti na koji će način koristiti vrednote govorenoga jezika i time obogatiti svoj prijenos priče djeci, nadopuniti ga. Odgojitelj se mora zapitati što želi da djeca nauče tom pričom, koji skrivenu poruku ona prenosi, hoće li ju djeca shvatiti itd.

Drugi se korak sastoji od određenih manjih potkoraka koji su međusobno povezani. Prvo je stvaranje sheme priče, a svaka priča ima nekakvu apstraktnu shemu, nekakav sistem pravila po kojima se nadograđuju događaji, odnosno nižu događaji jedan iza drugoga. Dakle, da bi priča bila kvalitetno ispričana, moramo znati temelj, a to je ta apstraktna shema, a onda te događaje trebamo znati i poredati. Poznata je i pod terminom epizoda. Povezivanjem epizoda pojedine priče nastaje jedinstven lanac kojim pripovjedač predstavlja priču. Sljedeće što je neizostavno je logika radnje u priči. Svaka priča ima svoj temelj i niz pravila koja se trebaju poštivati od početka do kraja priče. To je tzv. unutarnja logika radnje u priči. Ako ona ne postoji, onda je potrebno uvesti određene promjene da tijek radnje djeci bude prihvatljiv i razumljiv.

Kako za sve, tako i za pamćenje priče postoje određena pravila koja pripomažu u pamćenju priče koju želimo ispričati:

- a) Tekst je potrebno pročitati nekoliko puta - naglas pročitati tekst priče onoliko puta koliko je potrebno da zapamtimo njezin kontekst.
- b) Predočiti događaje poput „unutarnjeg filma“ - moraju nam biti jasne slike koje percipiramo putem osjetila.
- c) Promijeniti tijek radnje - onda samo kada je to potrebno.

Treći korak u pripremi za pričanje je prikazivanje gestama. „Prikazivanje gestama podržava sposobnost predočavanja. Geste idu ruku pod ruku s radnjom, one prizivaju predodžbe, a predodžbe opet izazivaju geste. Pričanje uz pomoć gesta možemo smatrati audiovizualnim predstavljanjem.“ (Velički, 2013: 65) Dakle, gesta igra važnu ulogu u pričanju priče i potrebna je jako dobra priprema. Odgojitelj promišljeno mora odrediti koju će gestu u kojem dijelu koristiti, kojem će ju liku primijeniti i kako pomoću njih predstaviti djeci likove. Tako će potaknuti djecu na stvaranje cjelovite slike onoga što čuju.

Zadnji korak označava pronalaženje ili stvaranje formula. Često će u bajkama i narodnim pričama biti vidljive rečenice koje će se kroz tu priču ponoviti nekoliko puta i koje će biti ključne u toj priči. Formule se onda mogu gledati kao svi iskazi koji se najviše ponavljaju u pričama. One pridonose zadržavanju pažnje kod djece i lakšem pamćenju priče. Najbolji primjer je priča „Tri jarca vjetropira“ gdje se stalno ponavlja sljedeća formula: „Tko to lupa po mom mostu, tko to lupa po mom mostu?“ (Velički, 2013: 143). Navedeni primjer rečenice je jednostavan i djeci razumljiv pa ga mogu lako zapamtiti.

6. Utjecaj interpretativnog čitanja i kazivanja priče na govorni razvoj djece predškolske dobi

Najčešći pristupi priči djeci predškolske dobi su čitanje i pripovijedanje. To su dvije temeljne ljudske aktivnosti koje su važne za opstanak. I jedna i druga radnja imaju određen utjecaj na razvoj govora u predškolskoj dobi.

Čitati znači razumjeti ono što je napisano. Osoba koja čita prevodi niz pisanih znakova u glasove. To je djelatnost koja kasnije tijekom daljnjeg obrazovanja postaje automatizirana, a tek kasnije postaje vještinom. Kada odgojitelj čita djeci priču, on im stvara iskustvo koje im ne može pružiti niti jedna druga aktivnost. Dakle, čitajući se prvo stvara topao odnos u skupini što jednako znači sigurnost. Kada se dijete osjeća sigurno, onda kreće proces učenja, ono je otvoreno i spremno za nove procese učenja. Dijete sluša i čuje što mu se govori, usvaja rečeno i gradi svoje znanje. Potrebno je naglasiti da čitanje potiče razvoj govorno- jezične komunikacije i važan je dio za usvajanje pretčitačkih vještina. Zato je važno da odgojitelj bude pravilan govorni model. To znači da kada se provodi aktivnost čitanja slikovnice, da čita s razumijevanjem, pravilno artikulira glasove i naglašava njihovu poziciju. Tako se vježba percepcija inicijalnog, medijalnog i finalnog glasa u riječima stvarajući temelj za fonološku analizu, sintezu, abecedno načelo te fonološku raščlambu. To su sve prediktori koji su potrebni da bi se mogla savladati vještina čitanja i pisanja. Odgojitelj ima najvažniju ulogu jer on vodi djecu i potiče njihov razvoj. Odgojitelj isto tako treba poštivati vrednote govorenoga jezika. Svaku vrednotu djeca instinktivno prepoznaju, stoga se pogreške trebaju što više izbjegavati. Odgojitelj čitanjem priča djeci prenosi na koji se način čita knjiga, kako se pravilno ona drži, kako se stranice listaju, od koje prema kojoj strani se tekst čita. On predstavlja djeci knjigu, upoznaje ih s autorom i naslovom. Čitajući stvara topao odnos s djecom, pobuđuje njihov unutarnji svijet i maštu.

Upoznajući djecu s raznim vrstama teksta i njegovim sadržajem, proširuje se njihov rječnik, ali i omogućuje mu da nauči kako je istu stvar moguće kazati na različite načine. Vrednotama se nadograđuje i nadopunjuje sam sadržaj riječi koje se izgovaraju. To se ostvaruje razlikom u visini i jačini tona, razlici u ritmu i tempu govorenja, bojom glasa koju govornik prilagođava situaciji u kojoj se nalazi, pauzom i tišinom u govoru i slično. Na primjer, kada se u priči spominje riječ tuga, intonacije te riječi bit će silazna, a intenzitet slabiji jer se prenosi i samo značenje riječi. Tempo je usporen, a pauza duža zbog naglašavanja težine tog pojma. Boja će se glasa prilagoditi liku ili će biti boja glasa odgojitelja ako iznosi sadržaj teksta, a ne dijalog. Kada je riječ o mimikama i gestama, onda je kod navedenog pojma glava uvijek spuštena, a pogled prema dolje. Sve navedene načine prezentiranja pojma tuge djeca će instinktivno prepoznati i primijeniti na već stečeno iskustvo. Naravno da je razgovor nakon čitanja važan kako bi se utvrdilo jesu li djeca usvojila određenu riječ te je uvijek potrebno dodatno objašnjenje riječi.

Najčešće knjige u vrtićima su slikovnice. One pridonose razvoju slušne i vidne percepcije jer prije svega uključuju pažnju, a onda i slušanje priče i promatranje ilustracija. Pokazivanje kažiprstom na pojedine riječi u tekstu pa onda i ilustracije jako je korisna tehnika kojom dijete stvara vezu između riječi i slike. Čitanje uvijek treba biti interaktivno, tj. aktivnost u kojoj svi sudjeluju. Na taj će se način poticati razvoj društvenih i komunikacijskih vještina.

Pripovijedanje priča jedna je od onih aktivnosti koje se prenose iz naraštaja u naraštaj i predstavlja važnu ulogu u životu djeteta. Odrasle osobe koje pričaju djetetu razne priče izgrađuju s njim posebnu vrstu bliskosti i povezanosti. S jedne će strane roditelji ili odgojitelji biti sretni jer su došli do cilja kojemu su duže pristizali, a to može biti proširenje rječnika, poticanje komunikacije, pravilnog izgovora glasova, a samo su djetetu pričali priče. S druge strane dijete se osjeća zadovoljno jer mu je odgojitelj posvetio pažnju i vrijeme, međusobno su se dublje upoznali, odgojitelj je promatrao dječje interese, potrebe, strahove, sposobnosti i načine razmišljanja. To će mu sve olakšati daljnji rad i planiranje budućih aktivnosti koje su vezane uz priče. Pričanje kao i čitanje utječe na cjelokupni razvoj djeteta. Slušajući i gledajući situacije u kojima su junaci uspjeli prebroditi životne probleme, djeca uče riješiti vlastite problemske situacije. Od važne uloge je i dio prostora sobe koji je namijenjen kazivanju priče.

Kazivanje priče većinom zahtijeva korištenje barem jednog sredstva kao što je npr. lutka. Pomoću takvih demonstracijskih sredstva (fotografija, maketa, snimaka, artefakata itd.) dijete gradi predodžbe i pojmove. Korištenje lutaka najučinkovitije je kod djece mlađe vrtićke dobi.

To im je jako blizak objekt koji na njima najbliži način prenosi tekst priče, ali onda i određena znanja.

Vizualno okruženje pridonosi djetetovom doživljaju priče i jako ga je važno kvalitetno pripremiti. Priči treba dodijeliti odgovarajuće vizualne elemente, a to su svjetlost, boja i pomagala. Treba odrediti odgovarajuću sredinu što se tiče svjetlosti, a to znači da prostor tijekom pričanja ne treba previše zamračiti nego dovoljno onoliko da se stvori lijep ugođaj. Svaka boja znači nešto drugo. Tako će jače i upadljive boje kod djece više zadržati koncentraciju nego one blaže. Niti jednoj boji nije besmisleno dano značenje. Npr. zelena boja simbolizira prirodu i umiruje dijete itd. Ono što će dodatno obogatiti priču su zvukovi i glazba. Ta se auditivna sredstva mogu koristiti na različite načine; pjevanje kao uvod u priču, oponašanje zvukova iz prirode, odnosno stilska figura onomatopeja, kao glazba u pozadini koja svira cijelo vrijeme itd. Promatrajući i slušajući, dijete razvija vizualnu i slušnu percepciju, što je temelj za daljnji razvoj govora. U tom kontekstu važno je da odgojitelj dobro poznaje akustičko- artikulacijska obilježja hrvatskoga jezika, a njihovim proučavanjem bave se fonetičari.

Fonetika je jezikoslovna znanost koja se bavi proučavanjem glasova. Tako postoji artikulacijska, akustička i auditorna fonetika. Artikulacijska se fonetika bavi izgovorom glasova, akustička akustikom govora, a auditorna percepcijom glasova. Fonemski se sluh odnosi na sposobnost prepoznavanja glasova u riječima. Da bi dijete naučilo čitati, treba prepoznavati glasove unutar riječi, gdje je koji glas pozicioniran u riječi, treba biti svjesno jezika koji govori, da postoje riječi različitih duljina i sl. Interpretativnim se čitanjem i kazivanjem priča razvija fonematski sluh tako što se pravilno izgovaraju svi glasovi, osvještava se djeci gdje se koji glas nalazi unutar određene riječi, uče se razlikovati međusobno slični glasovi i sl. Važno je da dijete počne slušno uočavati razlike između glasova jer će onda lakše usvojiti njihov pravilan izgovor.

7. Zaključak

Govor je osnovno sredstvo za ostvarivanje komunikacije i zato je njegovom razvoju potrebno pridodati dosta pažnje. Iako je čovjek predodređen da bi govorio, ne može naučiti govoriti ako živi u okolini u kojoj on nije prisutan. Pravilan govorni razvoj najbolje se može poticati putem interpretativnog čitanja i kazivanja priče gdje su ključne vrednote govorenoga jezika. One se dijele na auditivne i vizualne vrednote. Auditivne vrednote su: intonacija, intenzitet, tempo, pauza i timbar, a u neverbalne spadaju mimike i geste. Svaka od njih ima važnu ulogu u pričanju priče i potiču pravilan razvoj govora kod djece predškolske dobi. Da bi se govor razvijao u pozitivnom smjeru, mora ići u skladu s motorikom. Zato je potrebno poznavati razvojna obilježja svake godine u predškolskom periodu. Isto tako postoje razni načini kojima se može poticati razvoj govora, a neki od njih su: svakodnevna komunikacija s djetetom, provođenje vježbi za govorni razvoj te raznovrsne aktivnosti koje uključuju interpretativno čitanje i kazivanje priče. Važno je razlikovati pojmove: priča, bajka i slikovnica. Svaka od njih je zasebna i svojevrsna za sebe, a koriste se svakodnevno u radu s djecom. Kada se govori o čitanju, onda se ne smije izostaviti podjela na monološko i dijaloško čitanje slikovnice. Danas se u predškolskim ustanovama provodi dijaloško čitanje slikovnice jer je ključno uključivanje djeteta u čitanje. Provodi se u prostoru koji je namijenjeno za čitanje, a koji pridodaje ugođaju i koje ima mnogo pomoćnih sredstava kao dodatna pomoć u pričanju priče. Pojam pričanje potrebno je razlikovati od pripovijedanja i prepričavanja jer se međusobno razlikuju. Pripovijedati ne može svatko nego samo ona osoba koja posjeduje sve kompetencije pripovjedača, a neke od njih su: održavanje kontakta očima slušatelja, korištenje vrednota govorenoga jezika, korištenje dodatnih sredstava itd. Najvažnija od svega navedenoga jest priprema za pričanje priče koja uključuje nekoliko određenih koraka. Kao zaključno, najvažniji je krajnji utjecaj interpretativnog čitanja i kazivanja priče na govorni razvoj, na koje načine vrednote govorenoga jezika mogu utjecati na razvoj govora u djece predškolske dobi. Ono što će svako dijete dobiti slušanjem priča je bogati vokabular, razvijat će mu se fonemski sluh, usvajat će vrednote govorenoga jezika, poticat će se aktivno slušanje, govorenje i sl. i na kraju će se znati koristiti materinskim jezikom.

8. Literatura

1. Apel, K i Masterson, J. J. (2003). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Donji Vukovec: Ostvarenje
2. Barić, E. i Hudeček, L. (1999). *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Školske novine.
3. Čudina Obradović, M. (2002). *Igrom do čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Glavina, N. (2023). *Motorički razvoj djece rane i predškolske dobi*. Dostupno na: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A2677/datastream/PDF/view>
5. Muhvic-Dimanovski, V. (1998). Neologizmi na razmeđi jezične otvorenosti i jezičnoga purizma. Izvorni znanstveni članak. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta (<https://hrcak.srce.hr/file/256172>)
6. Novaković, N. (1980). *Govorna interpretacija umjetničkoga teksta*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Matica Hrvatska.
8. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
9. Peteh, M. (2018). *Radost igre i stvaranja*. Zagreb: Alineja.
10. Petrović – Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica: Akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alineja.
11. Pletikos Olof, E.; Vlašić Duić, J. (2016). Čitanje naglas i interpretativno čitanje u razredu. *Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18 (3), 2016., 715-726.
12. Posokhova, I. (2005). *Izgovor: kako ga poboljšati - Rad na razvijanju pravilnoga izgovora u djece*. Zagreb: Ostvarenje.
13. Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece : priručnik za roditelje*. Zagreb: Ostvarenje.
14. Solar, M. (2006). *Rječnik književnog nazivlja*, Zagreb: Golden marketing.
15. Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Težak, D. (1991). *Hrvatska poratna dječja priča*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Težak, D. (1989). *O recepciji dječje priče*. Zagreb: Suvremena metodika nastave hrvatskog jezika
18. Vrsaljko, S. i Paleka, P. (2019). *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja*. Pregledni rad. Zadar: Sveučilište u Zadru. (<https://hrcak.srce.hr/file/317959>)
19. Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča: povratak izgubljenom govoru*. Zagreb: Alfa.

20. Vuić, B.; Franc, V. (2016). Inicijalna usvojenost interpretativnog čitanja budućih učitelja razredne nastave i odgojitelja djece rane i predškolske dobi. U: M. Ristić i A. Vujević (ur.). *Didaktičko-metodički pristupi i strategije – podrška učenju i razvoju dece*. Beograd: Učiteljski fakultet Univerzitet u Beogradu. str. 104-108.

Popis izvora:

1. Izvori:

https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf (Pristupljeno 4. 6. 2023.)

2. Izvor: <https://vrtic-kapljica.hr/wp-content/uploads/2021/03/ana-razvoj-govora-3.pdf> (Pristupljeno 11. 7. 2023.)

3. Izvor: <https://www.vrtic-zipkica.hr/> (Pristupljeno 4. 6. 2023.)

4. Izvor: <https://www.vrtic-zipkica.hr/> (Pristupljeno 4. 6. 2023.)

5. Izvor: <https://www.vrtic-caric.hr/wp-content/uploads/2020/05/Va%C5%BEnost-%C4%8Ditanja-i-pri%C4%8Danja-pri%C4%8Da-djeci-pred%C5%A1kolske-dobi.pdf> (Pristupljeno 13. 7. 2023.)

6. Izvor: <http://web.uvic.ca/~mroth/teaching/580-14Win/0224/Example2R.pdf> (Pristupljeno 20. 7. 2023.)

7. Izvor: https://www.vrtic-radost.hr/wp-content/uploads/2016/01/razvojne_norme.pdf (Pristupljeno 20. 7. 2023.)

8. Izvor: https://www.vrtic-radost.hr/wp-content/uploads/2016/01/razvojne_norme.pdf (Pristupljeno 20. 7. 2023.)

9. Izvor: https://helendoron.hr/motoricki-razvoj-djece-u-skoli-engleskog-jezika-paula-pedic-duic-mag-psych/?gclid=CjwKCAjwvdajBhBEEiwAeMh1U_nfh8sGHHKAlPH6yV3sJO39lvLvYo5BAefOs5x9rJIxqIC1tEFajxoCAL0QAvD_BwE (Pristupljeno 2. 6. 2023.)

10. Izvor: <https://www.vrtic-caric.hr/wp-content/uploads/2020/05/Va%C5%BEnost-%C4%8Ditanja-i-pri%C4%8Danja-pri%C4%8Da-djeci-pred%C5%A1kolske-dobi.pdf> (Pristupljeno 13. 7. 2023.)

11. Izvor: <http://web.uvic.ca/~mroth/teaching/580-14Win/0224/Example2R.pdf> (Pristupljeno 20. 7. 2023.)

12. Izvor: <http://poliklinika.org/jezicno-govorni-razvoj-u-prve-tri-godine-zivota/> (Pristupljeno 4. 6. 2023.)

13. Izvor: <https://vrtic-milanasachsa.zagreb.hr/default.aspx?id=421> (Pristupljeno 4. 6. 2023.)

Izvor: [https://vrtic-travno.zagreb.hr/UserDocsImages/CORONA/DANICA/Primjeri%20poticanja%20razvoja%20jezika%20i%20govora-converted%20\(1\).pdf](https://vrtic-travno.zagreb.hr/UserDocsImages/CORONA/DANICA/Primjeri%20poticanja%20razvoja%20jezika%20i%20govora-converted%20(1).pdf) (Pristupljeno 4. 6. 2023.)

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Matija Šemrljica

(Vlastoručni popis studenta)